

Güneşte Her Şey Çözülür Gider Bir Yana

sanabakarak bütün yüzleri unutmak
kendimden ve arap saçı olmuş birsürü hikayeden bıkarak
sana misafir geliyorum
denizlerin sesiyle
ve gündüz güneşlerinde şaşırılmış. (A.Halet Çelebi)

İçimde kuşlar, dilimde şiirler uçuyor. Sokakta çalışan çocuklar için geldiğimiz Diyarbakır'da **İLKİYAR** Gezici ekibiyle yollarımız kesişiyor. Bir yolculuğa kaç düş sığdırabilir insan? Hasankeyf'in gizli tarihini, Mardin'in bilge taş evlerini, ovadan denizlerini, Batman'lı Diyarbakırlı çocukların türkülerle yıkanmış soluk yüzlerine, büyümüş gözlerine yazılı derin hikayelerini kısacık zamanlara sığdırabilecek miyim?

Mektuplarından tanıdığımız, okullarına Hayal Enstitüsü adını takan Hayderekan Mezrası Cumhuriyet İlkokulu öğrencileriyle yüzyüze geleceğiz önce. Okul kapısı önünde rengarenk pankartlar, cıvı cıvı sesler ve çiçek demetleriyle sabahın sekizinde karşılanırken kim kimi "motive edecekti" sorusuyla yüzleşiyor, karışıyor yüreğim. Pankartlardaki yazıları kaçırmadan okumaya çalışıyorum:

Uzaktan duyduk sesinizi/ Ne mutlu geldiniz şimdi!

Farklı dünyaların yollarının kesiştiği yere hoş geldiniz!

Ahmet öğretmenle tanışıyorum hemen. 330 öğrenci 13 köy ve mezradan taşınmalı sistemle geliyormuş. Okul bahçesinde voleybol, futbol, basket sahaları kurulmuş. İnternet duyurularıyla ve **İLKİYAR** bağışıyla oluşan kocaman bir kitaplık okul girişinde selamlıyor bizi. Çocuklar haftada en az birkaç kitap okurmuş burada. Karneler dağıtılırken her öğrenciye tatilde okuması için kütüphaneden üçer kitap dağıtmaya karar vermiş okul yönetimi.

Müdürün, öğretmenlerin gözleri ışı ışı. Yarattıkları güzelliklerin yansımasını çocuklarda görebilmenin sevinçli gururu okunuyor yüzlerinde. Son bir aydır bir buçuk saatlik öğle tatilelerini öğrencilerin köylerine ziyaretle geçirmişler. Ev ev dolaşp çocuklarını okutmak istemeyen babalarla konuşmuşlar, çocuklarının eğitimlerine engel olmamaları konusunda söz almışlar. Köylülerin kendi köylerinde okul açılması yönünde talepleri yokmuş. Cumhuriyet okuluna giden çocuklardaki büyük değişiklik ailelerin gözünden kaçmamış.

"Madem okuyacaklar. Bir iki derslikli köy okulunda yarım yamalak okuyacaklarına Cumhuriyet'e gidip gelsinler," diyorlarmış.

Diyarbakır'da oturan öğretmenlerin bir bölümünün tayin istemine yolun stabilize oluşu ve nerdeyse bir saat sürüşü neden olmuş. Çocukların anadili Kürtçe... Okulun anaokulu yok. İlk yıllarda eğitim dili sorununu çözen çocuklar öğretmenlerinin özendirilmesiyle kitap okuya okuya dillerini zenginleştirmeye çalışıyorlar. Kızlardan biri yazar olduğumu söyleyince upuzun masallar bildiğini söylüyor. Işıksız evinde dedesinin anlattığı masallar...

"Bir adam varmış, bana çok büyük şans ver bana diye yalvarmış tanrıya... Bir gece düşünde şans ışığının altında görmüş kendini. Ertesi sabah yola düşmüş. Tarla süren bir adama rastlamış. Bana yardım edersen, bu tarlanın altındaki altınları birlikte paylaşırız, demiş. Ben büyük şans yakaladım, istemem, demiş adam. Sonra bir asker çıkmış yoluna, surların dibinde, kaleyi bekliyormuş. Burada çok

yalnızım, demiş, şapkasını çıkarmış, erkek değil, kadıymış meğer. Benimle burada kalırsan iyi bir ömür süreriz birlikte demiş, adam onu da reddetmiş. Bir çoban çıkmış önüne, koyun sürüsü dağılmış, toparlayamıyormuş, bana yardım et, koyunlarımın bir bölümünü sana vereyim, demiş, onu da reddetmiş..."

Masal dillendikçe uzarken ders zili çalıyor, ben dersliğimi arıyorum, kız arkamdan bağıyor.

"Memo ile Zin'in Masalını biliyor musun abla?"

Anlaşıyoruz, köyünün masallarını yazıp gönderecek bana.

Şores güzel yüzlü, esmer bir kız. Dersten sonra sormadığı soruları için yanıma geliyor. Suçıktı köyünden gelmiş. 3'ü erkek, 10 kardeşler. Babası çiftçi. İki ağabeyi Diyarbakır'da lisede okuyormuş. Ev işlerine bakan ablasını annesi okutmak istememiş, okumaya çok hevesli kızını 4. sınıfta okuldan almış.

"Nerde bir hikaye, roman görse alır okur. Biri gel seni okutacam, dese hiç durmaz gider," diyor Şores.

Ablasının haline çok üzülüyor.

"Melek gibi bir ablam var. Kimseye anlatamadığım sırları bir ona anlatırım."

Şores'in ikizi de varmış. Parmağı kapıya sıkışmış, hastaneye götürmüşler, okula gelememiş.

"Sizi tanıyamadığı için çok üzülecek ... ikiziz ya... ben anlatırsam o da benim yaşadıklarımı anlar mı abla?"

Şores belini tutuyor. Böbreği ağrıyormuş. Taş varmış. Ara ara sancılanıyormuş.

"Beynimde de bir şeyler var. Baş ağrısı, görme bozukluğu yapıyor... Yıldızlar çakıyor, başım dönüyor, yere düşüyorum. Çok korkuyorum öleceğim diye. Derslerime ilgim bu yüzden zayıf."

Vesile'ler 7 kardeş. Babası çobanmış. Ailenin hayvanlarını karda kışta o götürürmüş otlağa. Amcaları hiç ilgilenmezmiş. Zorlukla yeni bir ev yaptırmış, o evde bir gün oturmuş, sonra çok hastalanmış, hastanede kurtaramamışlar, ölmüş. Ağabeyi Antalya'da bir otelde çalışıyor, annesine para gönderiyormuş. Gazal ablası okumamış, ev işlerine bakıyormuş. Annesine hayran.

"Bizi hiç dövmedi. Annem her kararı bizimle konuşarak alır, baba yokluğu hissetmemizi istemez. O bir tane." Annesi için şiir yazmış bizi beklerken. Eve giderken şiir götürecekti annesine.

Zeynep Akçabük köyünden gelmiş. 8 kardeşler. Babası geçici işçi olarak çalışıyormuş. Traktörle evine buğday getirirken traktör devrilmiş, ölmüş. Anne ve eniştesi eve bakıyorlarmış. Komşular annesine kızını okula gönderme, başına kötü şeyler gelir diyorlarmış. Bir ablası açık ilköğretim üçüncü sınıfta okuyormuş.

Ah bir Polis olabilse, başka bir şey istemezmiş hayatta! Yolu o

kadar açık olacak mı bilmiyor. 5 yıl okula ara vermiş.

"Sonra bir gün dama çıktım. Okula göndermezseniz kendimi öldüreceğim, dedim. Mecbur yazdırdılar okula. Çalışsam da kafama bir şey girmiyor. Hep evin sorunlarını düşünüyorum. Suyumuz bile yok, abla. Su taşı taşı, belim eğrildi. Bu yaz evlere kadar su gelecekti sözde."

Kader, 3. sınıf öğrencisi. 8 kardeşler, babası çoban. Ablaları okumamış, bir ağabeyi Diyarbakır'da liseye gidiyor.

"Onların zamanında okul yokmuş. Ablam gezici okuma-yazma kursuna gidiyordu. Köye hergün gelen araba gelmez oldu. Ablamın da okuması durdu."

Kader iç mimar olmak istiyor.

"Evler ne kadar düzenli olursa hayat da o kadar güzel geçer," diyor.

Bir otelde yaşamak istiyor. Küçüklüğünde babası onlara bir otelin odalarını gezdirmiş. Otelde hiç kalmamışlar ama o günden sonra otelde yaşamının özlemini duymuş yüreğinde.

Ceylanlar 11 kardeş. Babası çiftçi. İki ağabeyini çok okutmak istemiş, oğlanlar okuldan kaçıp durmuşlar, bitirememişler. Ablaları da okumamış. Sevdikleriyle değil görücü usulüyle evlendirilmişler.

"Babam sözünü tutar da beni okutursa fakir bir köyde öğretmenlik yapacağım. Şehre ne diye gideyim? Orada bolluk var, öğretmen de çok. Köy çocukları öğretmen yolu gözlüyor. En çok kime faydam dokunacaksa onun yanında olurum."

Ona şair diyorlarmış. 10 kardeşler. Babası şoför. Bir ağabeyi okumamış askere gitmiş, büyük ablası da hiç okula gitmemiş. İkinci dönem hergün 20 sayfa kuran okuduğu için derslerini aksatmış.

"Annem ve babam için okuyorum. Huzur getirsin diye... günahları silinsin, diye. Evlatlık görevimizi böyle yapıyoruz işte. Onların yaptıklarını ödeyemeyiz ya..."

Şu sıralar köyün çoğu çocuğu kuran okuyormuş ailesi için. Kuzeni ölü babasına okuyormuş. Babayı kardeşi kurşunlamış.
"Arazi anlaşmazlıkları yüzünden pek çok kuzenim öldü. Amcam vurdu. Bu yıl dedem öldü. Bana KEÇİ derdi. Diyarbakır'a gitmiştik birlikte, ben yolumu kaybetmişim, polislere sığınmışım, sonra dedem gelip beni almıştı. O gün KEÇİ dedi bana, adım KEÇİ kaldı."

Yaşadığı mezrada 8 ev varmış.

"Evlerdeki çocuk sayısı çok fazla olmasaymış bizim mezra olmayacaktı," diyor. "Kaç çocuk var diye sorma abla dudakların uçuklar..."

Bir yıl sonra Diyarbakır'a göçecekler. Liseye orada gidecek. "Gezgin doktor" olmayı kafasına koymuş. Çin'e, Amerika'ya, Avustralya'ya gitmek için sabırsızlanıyor.
Şiir yazmayı seviyor. Kendisine "Şair doktor" demelerinin hayalini kuruyor.

"Arkadaşlarım imkansız diyorlar. Birinden birini olur insan, iki şeyi birden olamazmış. İmkansız inanmıyorum ben, abla. 98 şiir yazdım. Okuyayım mı birini?"

*Birsevgi midir insanı hayata bağlayan
Biravuntudur dillerde
Birsevdadır yüreğinde
Aslındabir pırlıttır gözlerde
Kalbiolmadan insan yaşar mı?
Sevgiolmadan insan yaşar mı?
Aslındainsan niçin yaşar?
Bir sevgi midir insanı hayata bağlayan?*

Ceylan eliyle minibüsümüzü işaret ediyor.

"Seni çağırıyorlar abla!"

İkinci okulumuz Kocaköy Atatürk İlk Öğretim Okuluna doğru yol alıyoruz. Bu okulun da 320 öğrencisi var. Anadil ve eğitim dili farklılıklarını kırarak anaokul uygulamasına bu okulda geçilmiş. Burhan ilk etkinliğimde gözüme girmeyi başarıyor. 7. sınıfta. 5 kardeşler. Ablası okulu bırakmış, ağabeyi lisede okuyor. Teknoloji

mühendisi olmayı düşünüyor.

"Hiç can kaybı yaşanmayacak bir araba tasarlayacağım. Çarpışan otolar gibi çarpacak çarpacak içindekilere bir şey olmayacak. Düşmeyen uçak yapacağım. Sıfır risk üstünde çalışacağım."

Köyünde sık sık trafik kazaları olurmuş. Birkaç yakın köylüsünü kaybetmişler kazalarda.

Resim çizerken içine tatlı bir ferahlık yayılmış.

"Mutluluk öyle bir şey mi abla?" diye soruyor bana.

Öğretmenin okul kapısına astığı resminin önünde poz veriyor sonra. Dedesi vermiş ilk boya kalemini.

"Küçükken ana babasını kaybetmiş dedem. Dağlarda çobanlık yapmış.

Çanakkale savaşına gidememiş, hastalığı engel olmuş. Kardeşi gitmiş, çarpışmada hayatını kaybetmiş. Şimdi dedem şifa dağıtıyor hastalara. Dişi, başı, karnı ağrıyan çalar kapısını. İşi kötü gidenlere muska yapar. Kuran'ı iyi bilmez. Ana babası küçük yaşta öldüğü için, kuran dersi aldırta olmamış ona. Belli başlı duaları bilir. Annem evlere gider, kuran okur. O hafız."

Fatmalar 7 kardeş. 5 kardeşi okuyormuş. Babası kızların okumasına karşı değilmiş, kendini yaşlılarının yanında şanslı görüyor. Fatma dünyadaki haksızlıklardan dert yanıyor.

"İki insan kavga etti mi, okuma yazması olmayan, parası olmayan suçlu grubuna sokuluyor. Adaletsizlik diz boyu. Diyarbakır'da olaylar oldu, diyaloga girilmedi, bu çok zoruma gitti. Elimden gelir inşallah da avukat olurum."

Aile içi kavgaları çok yaşanmış köyünde.

Bir kardeşi damdan düşmüş. Kafa kemiğini çelik tellerle dikmişler.

"Davranışları normal değil şimdi. Hızlı düşünemiyor, sinirli...beşinci sınıfa gidiyor, öğretmenleri derste çok konuşuyor, yerinde duramıyor diye şikayet ediyorlar. Geceleri evden çıkıp sokak aralarında kayboluyor. Gözümüz hep üstünde. Haline üzülüyoruz."

Kitap okumak tutkusu. Hak mücadelesi veren insanların hayatını anlatan kitapları su gibi okumuş.

Şiir yazıyor. Aklına gelen son şiirini hemen dillendiriyor:

*Ben güneşin batışında
Yıldızların dalgalanışındayım
Ben sürgün gözlerin akan gözyaşlarında
Annelerin çığlıklarındayım
Ben bitmeyen tükenmeyen
Acıların, hayatın mücadelesindeyim."*

İri gözlü, tombul yanaklı, bakışları yere dönük, uzun etekli bir kız duruyor yanımda.

"Dünyaya hemşire gelmek varmış," diyor. "Bu köy yerinde hemşire olmak çok zor."

8 kardeşler. Babası çiftçi. Kardeşlerin hiç biri okumamış. 7. Sınıfta... Bir yıl sonra onun da eğitim yaşamı son bulacakmış belki.

"Ben okumayı sürdürmeyi isterim ama babam izin verse de abim çok inatçı, okutmaz beni... Burada bir tek baba sözü geçmiyor ki abla? Babam he derse, ağabeylerim he, demiyor."

Kızın yüzündeki hüznü beni de sarıyor. Kollarımı sırtına doluyorum, suskun kalıyorum.

Eyüpler 14 kardeşler. Babası iki eşliymiş. İki eşi ve çocukların hepsi aynı evde oturuyorlarmış. Kamyon şoförüymüş baba. Irak, Suriye gibi komşu ülkelere mal taşımış. Kız kardeşleri hemşire, öğretmen olmanın hayalini kurmuşlar ama babaları okutmamış. Beni okutacak derken açıyor gözlerini.

"Ya doktor ya da rap dansçısı olmak isterim," diyor.

Rap dansının inceliklerini anlatırken bir yandan da eğilip bükülüyor, oynamaya başlıyor.

"Rap dansıyla iyi para kazanılır mı abla?"

Yanıtını bilmediğim bir soru bu. Alt dudağımı ters çevirip hızla değişen dans figürlerine bırakıyorum kendimi.

Üçüncü durağımız Yazı Köyü İlköğretim okulu...Bu okulun öğrenci sayısı da 300 e yakın. Burada anadili Kürtçe olan çocukların bazıları 2-3. sınıfa gelmelerine karşın Türkçe'yi anlamıyorlar, konuşamıyorlar. 2. sınıf öğrencileri okula başladıkları günden bu yana tam 7 öğretmen değiştirmişler. Öğretmenlerin çoğu vekil ya da sözleşmeli. Kadrolu bir ya da iki öğretmen var. Okul bahçesine bir sera kurulmuş. Duvar

diplerine sebzeler ekilmiş.

Yazı köyde aileler kızlarını okutmak istemiyorlar. 8 yıllık zorunlu eğitim yüzünden ilköğretimi bitirenlerin sayısı eskiye göre epeyce artmış ama liseye giden kız hiç yok.

Kızlar babamız komşulardan çekinir, liseye, üniversiteye asla izin vermez diye yakınıyorlar.

Edebiyat etkinliğimizde dede-torun ilişkisini anlatan bir öykümü okuduktan sonra çocuklardan dedelerini anlatmalarını istiyorum. Bazı çocuklar gülüşüyorlar.

"Dede nedir bilmedim ki!"

"Nesini anlatacam?" sözleri kulağıma çalınıyor.

Dedeleri olmayanlar, köylerindeki bakkalı, manavı, berberi, terziyi düşünsün, onları kendi anılarından, gözlemlerinden yola çıkarak anlatmaya çalışsınlar, diye yineliyorum istediğimi.

"Dünyayı bir sahne gibi düşünelim. Herkesin kendi dilinden yaşadığı kurgusuz bir öyküsü var. Bir insanla yakınlığımız, yaşadıklarımızın derinliği çokluğu kadar onun oyunu, öyküsünü görebiliriz. Bazılarını çok, bazılarını daha az."

Çocuklardan biri başını ellerinin arasına gömmüş, öylece duruyordu. Çenesini tuttum, başını dikleştirdim.

"Ben ne bakkala, ne terziye anlatacak kadar yakın bakmadım. Dedemi de hiç tanımadım," dedi." Söyleyecek şeyim yok! Ne görmüşüm, ha, ne sesini duymuşum."

Çocuğun kirden kapkara elini ellerimin arasına aldım.

"Dur, bakalım, hemen kapama kendini... belki vardır birkaç çift sözün? Bazı filmlerde görmüşsündür. Ölü bir kahraman filmin gerçek kişilerinden daha güçlü hissettirir kimliğini. Dedenden konuşulmaz mı evinizde?" dedim.

"Konuşulur. Dedem çok fakir bir aileye doğmuş... İyi beslenemediği için çok sık hastalanırmış, zatürreeden ölmüş zaten. Zayıfmış. Bir deri, bir kemik. Savaş günlerinde zorluklar çekmiş. Bir bunu duymuşum. Başka da bir şey yok!"

"Dedene ait eşyalar, fotoğraflar, belgeler, giysiler yok mu evinizde?"

Çocuğun gözleri parladı, parmağını havaya dikti.

"Var. Sapsarı bir kağıt var. Atatürk'ü görmüş dedem. Onunla konuşmuş. Atatürk'ün verdiği bir mektup o sarı

kağıt. "

"Fotoğraf?"

"Aaaa! Dedemin fotoğrafı var. Salonda asılı. Beyaz seyrek sakallı, gözlerinin altı torbalı. İnce yüzlü. Yanakları içe çökmüş. Bakışları iyi bir insan olduğunu gösteren."

"Başka fotoğraf yok mu?"

"Aaa! Var. Kalpaklı, ellerinde silahlarla. Kurtuluş savaşı yıllarından. O fotoğrafta dedemin arkadaşı bir köylümüz de var. Çok yaşlandı artık. Konuşursa hep geçmiş günleri anlatır. Birazını dinlemişim ama unuttum şimdi. Şey... bir de tütünlüğü var dedemin. İçinin tütününü atmamışız. Çok sigara sararmış, ha...Yüzü tütün gibi kara-sarıymış. Gözlerinin içi, elleri de. Savaşı görmüş ya, çok acı çekmiş, acılarını sigarayla söndürmüş. Bana göre öyle...Ninemle çocuk yaşta evlenmiş."

Sınıfa dönüyorum.

"Bakın arkadaşınız hiç görmediği dedesinden bize beş dakikadır söz ediyor. Onu dinlerken biz de zihnimize dedesini

canlandırabildik mi?"

Sınıf yayvan yayvan,

"Evet," deyip alkış tutarken çocuk parmağını gözümün önünde sallıyor. Gözlerinde yıldızlar parlıyor şimdi.

"Öğretmenim, ben buradan çıkınca dedemin arkadaşının evine gidecem, ona dedemi anlatıracam. O da ölürse dedemi kimse anlatamayacak bana. "

Yanıdaki arkadaşı parmağını sokuyor gözüme.

"Bizim Ali amcaya daha dikkatli bakacam ben de. Bakkalımız olur kendisi...Birgün yine gelir de "o nasıl biri" diye sorarsanız, şimdiki gibi donup kalmayayım."

Çocukların bazıları, tatil ödevi olsun, hocam, yazıp size gönderelim diyorlar...Tatilde öykü, roman, şiir okuyun diyorum çıkarken...

Mustafa bahçede yanıma geliyor...

"Ben tek roman okumamışım hocam," diyor. "Siz dediniz ama bir tane okuyasım yok."

"7. sınıftasın ama..."

"Evet. 7 kardeşim var. Babam öldü. Evin babası benim. Çobanlık yaparım, buğdaya giderim. Ağabeyim samancılık yapar. Kışları okula gidebileyim diye birkaç işte birden çalışır. Okuldan çıkınca çantamı içeri fırlatır, davarların peşine düşerim. Derste ne öğrenirsem öğrenirim. Evde kitap kapağı açamam. Yatağıma yatarken her yanımın ağrısını duyarım, sızar gibi uyurum. Romanı nereye sığdırayım?"

Sesler, tozlu yollar, dopdolu yorgun sessizliklerle geçen saatlerin ağırlığı kadar uçuculuğunu duyuyorum o dakika. Güneşin tepemdeki yoğun, bitimsiz ısını.

Ben bu güne ait tanıklıklarımı kağıtlara, sözlere nasıl sığdırırım şimdi? Birini anlatsam ötekinin hakkını yemez miyim? Yazıya döküldüğünde etkisini yitirecek, sıradanlaşacak görüntüler denizini, yüreğimdeki karartıları, izleri nerede sergileyebilirim? Kendi hikayemden, başka hayatların hikayelerini nasıl ayırabileceğim? Dokunuşların, sözlerin, duyguların akışının benim hayatıma geçişlerini, değişimi, kırılmaları anlatmadan "gerçek" var olabilecek

mi?

Doğrusu susmak mı, bilmiyorum.

Söz "ihaneti" mi gerçeğin?

İhanetin sınırı nereye kadar?

Diyarbakır'ın gece yarısı saatlerinde kantarının başında uykunun sınırında düşten düşe geçen çocuğa, buruşuk bir gülü satmaya çalışan 10 kardeşli, 10 yaşında hiç okula gitmemiş, gelecek hayalini sorduğum ve "hiç" yanıtını aldığım çocuğa "ihanet"ten de daha öte bir noktada durduğumu bile bile kolayca "şifa" bulabilecek, sütliman günlere geçebilecek miyim? İçimden M. Cevdet'in dizeleri akıyor birden.

"Çünkü saatler dardır sığdırılmaz

Güneşte herşey çözülür gider bir yana..."

[İLKYAR](#) - İlköğretim Okullarına Yardım Vakfı
E-posta... : ilkyar@ilkyar.org.tr

Son Güncelleme... : [Sertaç ATEŞ](#)
İLKYAR izlenimindeki ve arşivlerdeki
resimler izinsiz kullanılamaz.